

RICARDO DAVID

Abstrakt

David Ricardo, anglický ekonom, byl vedle Adama Smithe jedním z nejvýznamnějších představitelů klasické školy politické ekonomie. Navázal na politickou ekonomii Adama Smithe a zároveň jí dal nové směry. Hledal zákonitosti rozdělování. Byl přesvědčen, že ekonomický růst závisí v rozhodující míře na trendech, které se prosazují v rozdělování národního důchodu mezi pozemkové renty, mzdy a zisky. Hlavní myšlenkou politické ekonomie rozdělování je poznatek, že ekonomický růst naráží na klesající výnosy v zemědělství. Tento poznatek spojil s politickým požadavkem zrušit obilné zákony (anglická dovozní cla na levné zámořské obilí). Tomu podřídil veškerou svou energii a úsilí.

Ricardova autorita významně ovlivňovala ekonomické myšlení v Anglii až téměř do konce 19. století, kdy převzal tuto úlohu Alfred Marshall a jeho neoklasická ekonomie.

Klíčová slova

Klasická ekonomie, teorie pozemkové renty, mzda – existenční minimum, rozdělování mezi mzdy a zisky – obilnářský model, rozdělování mezi mzdy a zisky – peněžní model, teorie pracovní hodnoty, teorie mezinárodního obchodu, teorie peněz, daně

Key words

Classical economy, theory of ground rent, pay – living wage, disposition between wages and profits – corn-growing model, disposition between wages and profits – monetary model, theory of working value, theory of international trade, theory of money, taxes

Names

Clark J. B., Malthus T. R., Marshall A., Mill J. S., Say J. B., Senior N. W., Smith A., Quesnay F., Thornton H., Thünen J.

David Ricardo (19. 4. 1772 – 11. 9. 1823) pocházel z rodiny holandského obchodníka, který se usadil v Anglii. Narodil se 19. dubna 1772 v Londýně. Ricardo studoval na obchodní škole a po absolvování této školy nastoupil do otcova podniku jako burzovní makléř. Během několika měsíců se z něj stal úspěšný obchodník s cennými papíry, kterému se dařilo poměrně rychle vydělat slušné jmění.

Jeho sňatek s křesťanskou dívkou a zejména jeho přestoupení z židovské na křesťanskou víru vedlo k odcizení mezi ním a otcem. Odchází z "rodinného podniku" a

zakládá si vlastní makléřskou firmu. První roky pro něho byly obtížné, ale již ve svých 26 letech se stal bohatým a nezávislým. To mu umožnilo věnovat volný čas svým intelektuálním a vědeckým zájmům.

Ricardo ale nepovažoval peníze za svůj cíl. Považoval je pouze za prostředek k jiné činnosti. V nejlepších letech proto burzu spolu se svým majetkem opouští a vydává se dohnat to, co zmeškal v mládí. Studuje matematiku, fyziku, chemii, mineralogii, geologii a se stále

větším zápletem se věnuje vědecké práci. V roce 1807 se stává jedním ze zakladatelů "Anglické vědecké společnosti", která existuje dodnes.

Ricardo ale nebyl typem akademika jako např. Adam Smith, jehož Bohatství národů bylo zřejmě jediným velkým ekonomickým dílem, které Ricardo důkladně prostudoval při jeho pobytu v lázních v roce 1799. Ricardova první reakce byla, že musí odstranit zmatek, který podle jeho názoru pronikal celou Smithovou knihou a rekonstruovat jeho politickou ekonomii na logicky pevnějších základech.

Ricardovy *Zásady politické ekonomie a zdanění* byly napsány, jako by šlo především o kritickou odpověď na Smithovo *Bohatství národů*. Zároveň však ale prozrazují obrovský Smithův vliv na Ricarda.

Ricardo dosáhl u svých současníků velkého uznání. Získal si respekt již svými prvními články v *Morning Chronicle* z roku 1809, kterými se zapojil do diskuse o příčinách znehodnocení britské libry po napoleonských válkách. O rok později shrnul své názory ve spisku *Vysoká cena zlata – důkaz znehodnocení bankovek*. Mezi další jeho díla patří *Esej o vlivu nízké ceny obilí na zisky z kapitálu* z roku 1815, kde obhajoval svobodný dovoz obilí do Anglie a kde také poprvé formuloval svůj slavný „obilnářský model“, na němž demonstroval účinek klesajících zemědělských výnosů na pokles míry zisku. Poté již následovaly jeho *Zásady politické ekonomie a zdanění*, vydané v roce 1817, které napsal během jednoho roku. Jeho styl psaní se vymykal stylu psaní tehdejší doby. Kniha nevycházela z žádné filosofie. Neměla dobrou skladbu a neobsahovala téměř žádné empirické ani historické údaje. Byla poměrně krátká a byla napsaná abstraktním stylem, který připomíná spíše dnešní autory než autory 19. století.

Respekt, který si získal, ho v roce 1819 přivedl až do parlamentu – stal se poslancem House of Commons. Jako poslanec se řadí k radikální opozici, bojující proti obilným zákonům, za svobodu obchodu a za parlamentní reformy. Ve svobodě obchodu viděl cestu k udržení hospodářského pokroku své země.

Přestože jeho kniha *Zásady politické ekonomie a zdanění* nedosahovala úrovně Smithova Bohatství národů, stala se v Anglii respektovaným a uznávaným dílem. V jeho díle se objevují dva základní přínosy. Prvním z nich byla snaha nalézt **zákonitosti rozdělování** a druhým bylo objevení **zákona komparativních výhod**, který se stal základem klasické teorie mezinárodního obchodu a kterým Ricardo završil obhajobu politiky svobodného obchodu.

V roce 1823 ve věku 51 let David Ricardo umírá a zařazuje se tak po bok největších světových klasických ekonomů.

Klasická ekonomie

Klasickou ekonomii rozumíme ekonomické myšlení z období od poloviny 18. století do poloviny 19. století především ve Velké Británii, za jehož hlavní představitele jsou považováni Adam Smith (1723 – 1790), David Ricardo (1772 – 1823), Thomas Robert Malthus (1766 – 1834), John Stuart Mill (1806 – 1873) a Nassau W. Senior (1790 – 1864). Klasická ekonomická teorie se týkala otázek růstu a rozvoje. Její hlavní zájem se upřel na povahu a příčiny bohatství národů, dále na rozdělování národního produktu mezi výrobní faktory na pozadí rostoucí populace, omezených zdrojů a volné konkurence v soukromovlastnické ekonomice. Důraz byl položen na akumulaci kapitálu, rozšiřování trhů a dělbu práce.

Hlavní charakteristické rysy:

- převažovala makroekonomická teorie
- přirozený řád a přirozené právo (příroda i společnost jsou ovládaný zákony obdobné povahy) – trhy vytvářejí harmonické prostředí pro řešení konfliktů
- politika volného obchodu nebo *laissez-faire* – klasický liberalismus

- třídní konflikty a koncepce stacionárního stavu (konflikty mezi vlastníky půdy a kapitalistickými podnikateli)
- důraz je položen na výrobu a na hospodářský růst (bohatství je chápáno jako množství zboží vyráběné národem)

Teorie pozemkové renty

Adam Smith věděl, že renta neovlivňuje cenu obilí, nýbrž naopak. Velikost renty je cenou obilí ovlivněna. V tomto smyslu na něho navázal David Ricardo. Ricardo věřil, že renta není výsledkem štedrosti půdy. Fyziokraté věřili, že renta vzniká z přirozené úrodnosti půdy. Čím je půda úrodnější, tím větší čistý produkt na ní zemědělci vytvoří. Smithovo pojetí bylo jiné. Renta roste tehdy, když se rostoucí poptávka po obilí střetává s omezeností půdy. Potom roste cena obilí a s ní roste i renta. Ricardo zjistil, že v zemích s velkou rozlohou úrodné půdy žádná renta nevzniká a sama půda má nulovou cenu, protože kapitál a práce nestačí k jejímu úplnému obdělávání. Naopak v zemích, kde bylo úrodné půdy málo, byly renty vysoké. Pochopil, že renta je svou podstatou renta diferenční. To znamená, že vzniká z rozdílných výnosů kapitálů, které jsou vloženy do různě úrodných půd.

Později se ukázalo, že Ricardova teorie diferenční pozemkové renty byla pouhým speciálním případem teorie mezní produktivity, kterou později formuloval Johann Thünen a po něm John B. Clark. Ricardo považoval půdu za fixní výrobní faktor, zatímco kapitál za variabilní. Rostoucí aplikace variabilního faktoru na fixním faktoru vede ke klesajícím výnosům z variabilního faktoru a k růstu renty z fixního faktoru. V tomto smyslu byl Ricardo předchůdcem teoretiků mezní produktivity.

Předpokládal fixní poměr mezi kapitálem a prací. Roste-li kapitál, roste stejným tempem i práce, takže kapitálové vybavení práce se nemění. Tento předpoklad mu umožňoval chápat teorii diferenční renty jako teorii rozdělování produktu mezi půdu a „práci-kapitál“. Půda je fixním faktorem a „práce-kapitál“ je faktorem variabilním. Půdě připadne renta a „práci-kapitálu“ připadne „produkt-minus-renta“.

Mzda – existenční minimum

Reálná mzda jako **existenční minimum** je jedním ze základních stavebních kamenů klasické politické ekonomie. Ricardo zde navázal na své předchůdce, ale zároveň tento pojem významně inovoval. Quesnay a Smith pokládali existenční minimum za fyzické minimum dělníka. Ricardo dal existenčnímu minimu společensko-historický rozměr. Podle něho bylo existenční minimum ovlivněno ekonomickou úrovní země, historickým vývojem dělnické třídy, jejími zvyky a životním způsobem. Je jiné v různých dobách a v různých zemích a také vyšší ve vyspělých průmyslových zemích než v zaostalých agrárních zemích.

„Mění se v různých dobách v téže zemi a velmi podstatně se liší v různých zemích. Závisí hlavně na zvycích a obyčejích lidu. Anglický dělník by se domníval, že jeho mzda je nižší než její přirozená míra a že je pro obživu rodiny nedostatečná, kdyby mu neumožňovala kupovat jinou potravu než brambory a žít v lepším obydlí, než je hliněná chýše, ale tyto skromné přirozené požadavky jsou často považovány za dostačující v zemích, kde „se žije levně“ a potřeby jsou lehce uspokojovány. Mnohé z předmětů zpříjemňujících život, které se dnes v anglickém domku užívají, byly by v dřívějších dobách našich dějin považovány za přepych.“

(Ricardo, 1956, s.75 – 76)

Tato definice připouštěla, že existenční minimum je vyšší než pouhé „fyzické minimum“. Ricardo ji spojil s populační teorií. Existenční minimum byla taková úroveň mzdy, jež nevedla ani k růstu dělnické populace, ani k jejímu poklesu. Jeho znakem byla stacionární populace.

Vysvětlil, proč se mzda udržuje dlouhodobě na existenčním minimu. Rozlišoval tržní mzdu a přirozenou mzdu. Když sílí akumulace kapitálu a s ní roste poptávka po práci a tudíž i tržní mzda, pociťují dělnické rodiny zlepšení své situace oproti té, jaká je v zemi považována za normální, a reagují na to zvětšováním populace. Růst populace za nějakou dobu zvýší nabídku práce na trhu a tím vrátí tržní mzdu zpět na úroveň přirozené mzdy. Tento Ricardův mzdový zákon později nazval německý dělnický předák F. Lassal „železným zákonem mzdovým“.

Rozdělování mezi mzdy a zisky – obilnářský model

Ricardo se snažil vysvětlit míru zisku na svém obilnářském modelu. Tento model formuloval ve své *Eseji o vlivu nízké ceny obilí na zisky z kapitálu*. Jedná se o abstraktní model se zjednodušujícími předpoklady. Existuje jen jedno odvětví – **zemědělství**, a pouze jedno zboží – **obilí**. Zemědělství je provozováno kapitalistickým způsobem a vlastnictví půdy je odděleno od podnikání na půdě. Existují tedy tři třídy: pozemkoví vlastníci, kapitalističtí nájemci půdy a dělníci.

Hlavní roli sehrál v Ricardově ekonomii kapitál jako mzdový fond. Stejně jako Smith rozděloval Ricardo kapitál na fixní a oběžný. Domníval se ale, že fixní kapitál lze redukovat na běžné kapitály minulého období. Současný fixní kapitál byl vyroben za pomoci minulého fixního a minulého oběžného kapitálu. Právě minulý fixní kapitál byl v minulosti také vyroben za pomoci fixního a oběžného kapitálu, tudíž bylo možné redukovat v čase celý kapitál na oběžný kapitál různého stáří. Tento oběžný kapitál ztotožnil se mzdovým fondem a prohlásil, že veškerý kapitál je ve své podstatě mzdový fond.

To znamená, že v obilnářském modelu je kapitál totožný s ročním mzdovým fondem. Dělníci spotřebovávají jen obilí, tj. mzda je obilnou mzdou. Kapitál má tedy fyzickou podobu obilí, protože když se mzda skládá jen z obilí, je mzdový fond obilným fondem. To je „obilí ve stodole“, které zůstalo nespotřebováno z minulé úrody, aby jej kapitalisté mohli v běžném roce použít na vyplácení mzdových záloh. V tomto obilnářském modelu se tedy obilný produkt rozděluje mezi obilné mzdy, obilné zisky a obilné renty. Míra zisku je tedy obilnou mírou zisku, protože je podílem obilného zisku a obilného mzdového fondu.

Ricardo na svém modelu dokázal klesající míru zisku. Kapitalismus nestagnuje proto, že by vysychaly zdroje pro investování, ale proto, že se vytrácí motivace k investování.

Poté přešel k realističtější situaci ekonomiky dvou zboží – **obilí a plátna**. Obilí je mzdové zboží a plátno je luxusním zbožím. To znamená, že obilí je výhradně konzumováno dělníky a plátno kapitalisty a pozemkovými vlastníky. Jde vlastně o zdokonalený obilnářský model, jelikož mzdy jsou nadále obilnými mzdami a kapitál obilným mzdovým fondem.

Předpokladem je, že obilí se vyrábí v podmínkách klesajících výnosů a plátno v podmínkách konstantních výnosů. Investice do výroby plátna vyžadují investování do zemědělství, protože průmyslový kapitál je obilným mzdovým fondem (dělníci spotřebovávají jen obilí). Jestliže roste průmyslový kapitál, roste i poptávka po obilí. Když se v zemědělství začnou projevovat klesající výnosy z kapitálu, začne kapitál odcházet z produkce obilí do produkce plátna. Relativní cena obilí vůči plátnu začne stoupat, aby udržela kapitál v zemědělství. Důsledkem klesajících výnosů v zemědělství je růst relativní ceny obilí.

Co má společného rostoucí relativní cena obilí s klesající mírou zisku? V zemědělství míra zisku klesá z důvodu klesajících výnosů a míra obilného zisku je dána zmenšujícím se podílem obilných zisků na obilném kapitálu. Ricardo dospěl k závěru, že zemědělská míra zisku determinuje míru zisku v ostatních odvětvích. To znamená, že determinuje národohospodářskou míru zisku. Jelikož s postupující akumulací kapitálu zemědělská míra zisku klesá působením klesajících výnosů, klesá i národohospodářská míra zisku.

Rozdělování mezi mzdy a zisky – peněžní model

Předpokladem jsou dva druhy zboží – obilí a plátno. Od obilnářského modelu se liší v tom, že dělníci spotřebovávají obilí i plátno. Do modelu zavedl peníze jako měřítko všech cen, mezd i zisků. K čemu povede akumulace kapitálu v zemědělství i v průmyslu? Dodatečná jednotka kapitálu investovaného do zemědělství vyrobí nižší fyzický produkt než předchozí jednotky kapitálu. Aby se kapitál udržel v zemědělství a neodcházel do průmyslu, musí vzrůst cena obilí. V obilnářském modelu neměla změna ceny obilí žádný vliv na míru zemědělského zisku, protože výstup i vstup byly z obilí. Snížení zisku bylo tedy možno vysvětlit poklesem fyzických výnosů obilí z obilného kapitálu. Jakmile se však mzdy skládají z obilí a plátna, růst peněžních mezd je menší než růst ceny samotného obilí, protože obilí tvoří jen část reálné mzdy. Aby mohl změřit produkt, použil k tomu Ricardo pracovní teorii hodnoty. Tím mohl vysvětlit rozdělování zemědělského produktu mezi mzdy a zisky. Každá další jednotka „práce-kapitálu“ v zemědělství přináší sice menší fyzický produkt, ale hodnota tohoto produktu zůstává stejná, protože je vytvářena stejným množstvím práce. Hodnota produktu je násobkem fyzického produktu a ceny. Je-li hodnota produktu stejná, znamená to, že cena obilí roste ve stejné proporcii, v jaké klesá fyzický obilný produkt. Poté už neměl problém s vysvětlením klesajícího zisku. Roste-li cena obilí, musí růst peněžní mzdy. Zůstává-li peněžní hodnota obilí z dodatečné jednotky kapitálu stejná a přitom roste jedna její složka – peněžní mzda, pak musí klesat její druhá složka, kterou je peněžní zisk.

Se zisky v průmyslu je to tak, že při výrobě plátna se klesající výnosy neprojevují, tudíž peněžní cena plátna zůstává stejná. Na druhou stranu peněžní mzdy dělníků vyrábějících plátno se musí zvýšit, protože se zvýšila cena obilí, která je základní složkou jejich reálných mezd. Proto klesají i zisky kapitalistů v průmyslu.

Došel tedy ke svému základnímu teorému rozdělování. Růst peněžních mezd vede k poklesu zisku. Tento teorém sehrál v Ricardově politické ekonomii klíčovou roli. *Protože se „mzdové zboží“ vyrábí ve stále horších výrobních podmínkách, rostou peněžní mzdy, a jelikož rosou peněžní mzdy, klesají zisky.*

Jeho závěr byl jednoznačný. Zrušení obilných zákonů umožní dovážet levné zámořské obilí. Pokles ceny obilí na domácím trhu sníží peněžní mzdy a tím zvýší zisky. Navíc dojde ke snížení pozemkové renty, protože dovoz levného obilí ukončí obdělávání horších půd a kapitál bude moci přejít ze zemědělství do průmyslu. Snížení pozemkových rent zvýší míru zisku v zemědělství a tím vzroste i míra zisku v ostatních odvětvích.

Z jeho teorie vyplývá, že vysoké renty i nízké zisky jsou důsledkem klesajících výnosů v zemědělství. Jeho myšlenka vede posléze k poklesu míry zisku. Ricardovým vysvětlením klesající míry zisku je: míra zisku klesá proto, že výroba „mzdového zboží“ podléhá působení klesajících výnosů více než výroba „ne-mzdového zboží“. Proto se v hodnotě produktu zvyšuje podíl mezd a snižuje podíl zisků.

Pracovní teorie hodnoty

Ricardo tuto teorii potřeboval jako nástroj k vysvětlení rozdělování mezi mzdy a zisky. Domníval se, že je jeho hodnotová teorie v přímém protikladu k teoriím poptávky a nabídky. Domníval se ale mylně, neboť poptávka a nabídka samy o sobě nepředstavují žádnou hodnotovou teorii, nýbrž jsou to jen nástroje ekonomické analýzy. Neobešel se bez nich, když chtěl vysvětlit, proč se cena v dlouhém období udržuje na úrovni pracovních nákladů. Nedokázal plně pochopit funkce poptávky a nabídky, dokonce ani jasně rozlišit pojmy funkce a množství.

Navázal na Adama Smithe a jeho odlišení tržní ceny a přirozené ceny a tvrdil, že poptávka má vliv pouze na tržní cenu, nikoli na přirozenou cenu. Uvědomoval si, že existují věci, jejichž cena je určena výlučně poptávkou. Rozdělil zboží na dvě skupiny: zboží vzácné a zboží vyráběné. Cena první skupiny je určena výlučně poptávkou, protože roste-li poptávka

a s ní cena, nabídka se nemůže zvětšit. Cena vyráběného zboží však je ovlivněna poptávkou jen krátkodobě, protože její zvýšení zvýší posléze nabídku a tím cena klesne opět na svou „přirozenou úroveň“.

Také navázal na Smithovo odlišení užité hodnoty od směnné hodnoty. Trval na tom, že směnná hodnota zboží není ovlivněna jeho užitečností. Říkal, že užitečnost je pouze podmínkou pro existenci hodnoty, ale není zdrojem ani příčinou hodnoty. Pouze práce je konečným zdrojem hodnoty a pouze náklady práce jsou mírou hodnoty.

Na rozdíl od Smithe, který vysvětloval hodnotu náklady práce i kapitálu, Ricardo ji chápal jako pracovní hodnotu, jejíž výše je dána pouze náklady práce. Velikost hodnoty byla podle něj určena pracovními náklady průměrných výrobců. Výrobce, který by měl vyšší náklady, než jaké převládají v průměru v daném odvětví, by nebyl konkurenceschopný a nemohl by se v odvětví dlouho udržet.

Ale proč by měly hodnotu určovat pouze náklady práce? Kde jsou náklady kapitálu? Ricardo se zbavil kapitálu tím, že považoval kapitál za zboží, které bylo v minulosti rovněž vyrobeno prací. Je tedy prací minulou. Proto prohlásil, že je zboží tvořeno pouze prací různého stáří (současnou i minulou). Jinak řečeno, že práce vložená do zboží má dvě charakteristiky. Jednou je množství a druhou časová struktura. Právě tato časová struktura vynakládané práce se ukázala nepřekonatelným úskalím pro pracovní teorii.

Různá zboží mohla být tedy vytvořena stejnými náklady práce, ale s odlišnou časovou strukturou. On si ale uvědomoval, že tato zboží nebudou mít stejnou hodnotu, protože minulá práce má podobu kapitálu, z něhož musí mít kapitalisté stejnou míru zisku.

Teorie mezinárodního obchodu

Ricardo zde navázal na Smithe a jeho teorii výrazně překonal. Objevil totiž **zákon komparativních výhod**, který znamenal zásadní přínos. Zatímco směna na principu absolutních výhod předpokládala, že každá směňující země dokáže vyrábět nějaké zboží s absolutně nižšími náklady než jiné země, princip komparativních výhod nic takového nepředpokládal. Specializace a oboustranně výhodná směna se mezi zeměmi mohla rozvinout, když jedna země dokázala vyrábět všechna zboží s absolutně nižšími náklady a druhá země naopak měla u všech zboží absolutně vyšší náklady. Vycházel z pracovní teorie hodnoty, tudíž měl na mysli náklady práce.

Příklad:

Automechanik Novák a automechanik Malý mají malé soukromé firmy zabývající se opravou automobilů. Obě dvě firmy provádějí veškeré práce, tj. zabývají se jak opravou motorů, tak opravou karoserií. Za první 3 dny je automechanik Novák schopen opravit 15 motorů a za zbývající 2 dny 5 karoserií. Malý opraví za stejnou dobu jen 8 motorů a 4 karoserie.

Týden (3+2)	Novák	Malý	Celkem
Motory	15	8	23
Karoserie	5	4	9

Protože Novák rozumí lépe motorům a Malý je šikovnější v opravě karoserií, domluví se na vzájemné specializaci. Novák bude opravovat motory a Malý karoserie.

Týden (3+2)	Novák	Malý	Celkem
Motory	25	0	25 (+2)
Karoserie	0	10	10 (+1)

Výsledkem je, že **dohromady opraví více než před specializací.**

Poměr, ve kterém budou směňovat své činnosti je **1,5 motoru = 1 karoserie** (např. Novák a Malý smění např. 9 opravených motorů za 6 opravených karoserií.)

Týden (1/2+1/2)	Novák	Malý	Celkem
Motory	16 (+1)	9 (+1)	25 (+2)
Karoserie	6 (+1)	4	10 (+1)

Čím jsou dány komparativní výhody?

- přirozený talent
- přírodní podmínky
- nahromaděná speciální znalost
- vybavenost výrobními faktory (země s relativní hojností kapitálu (USA) mívají obvykle komparativní výhody u statků relativně náročných na kapitál)

V tržním procesu se prosazuje zákon komparativních výhod, který umožňuje i těm „nejslabším“ specializovat se a výhodně směňovat.

Nezaměstnanost

Ricardo v zásadě akceptoval Smithův saving-is-spending theorem, podle něhož se úspory mění v investice a Sayův zákon trhů, podle něhož si nabídka sama vytváří poptávku. Na druhou stranu připouští možnost nezaměstnanosti vyvolané zaváděním strojů, o které se zmínil ve svých *Zásadách* v kapitole „O strojích“. V této kapitole se zabýval účinkem zavádění strojů na velikost mzdového fondu a tím na zaměstnanost. Hlavní jeho myšlenkou bylo, že zavádění strojů může zmenšit mzdový fond a tím dojde ke zmenšení poptávky po práci.

Nakonec dospěl k názoru, že:

„...Nahrazení lidské práce strojem často velmi škodí zájmům dělnické třídy. ...názor, který zastává pracující třída, že užívání strojů často velmi poškozuje její zájmy, není založen na předsudku nebo na omylu, ale je v souladu se správnými zásadami politické ekonomie.“

(Ricardo, 1956, s.279 a 282)

Ricardo ale nebyl nepřitelem zavádění strojů. Uvědomoval si, že jde o přirozený proces technického pokroku a že by jakékoli překážky kladené zavádění strojů vedly nakonec k vývozu kapitálu do zahraničí, což by v zemi vyvolalo zastavení hospodářského růstu a s ním spojené nebezpečí dlouhodobé nezaměstnanosti, což je daleko závažnější nebezpečí.

Teorie peněz

Ricardo aplikoval dva přístupy: *pracovní teorii hodnoty* a *kvantitativní teorii peněz*. Byl to metalista. Hodnotu peněz vysvětloval hodnotou kovu, ze kterého byly vyrobeny. Na vysvětlení hodnoty mincovního zlata použil pracovní teorii stejně jako na kterékoli zboží. Zabýval se také otázkou, jak se peníze dostávají do oběhu a zvyšují ceny. Vycházel z nepřímého mechanismu. Tento mechanismus poprvé popsal Henry Thornton. Je založen na tom, že se peníze dostávají do oběhu prostřednictvím bankovního systému. Banky emitují bankovky a půjčují je na peněžním trhu. Rovnováhu na tomto trhu zajišťuje úroková míra. Když se zvýší emise bankovek, nabídka peněz na trhu vzroste a úroková míra klesne pod míru zisku z kapitálu. To motivuje kapitalisty k novým investicím. Růst investic jednak zvyšuje poptávku po peněžních půjčkách a jednak vede k růstu cenové hladiny. Růst poptávky po úvěru nakonec zvýší úrokovou míru na předchozí úroveň. Výsledkem zvýšené emise peněz je pouze vyšší cenová hladina. Objevením tohoto nepřímého mechanismu se ukázalo, že úroková míra je nepostradatelnou součástí teorie peněz.

Daně

Ricardův postoj k daním:

"Je-li spotřeba vlády, zvětší-li se vybíráním dalších daní, kryta buď zvýšenou výrobou nebo sníženou spotřebou lidu, dopadají daně na obchod a národní kapitál zůstane nedotčen; jestliže se však výroba nezvětší nebo neproduktivní spotřeba všeho lidu nesníží, daně nutně dopadnou na kapitál (tj. bude oslaben fond, určený pro produktivní spotřebu). Tou měrou, jak se kapitál určité země zmenšuje, nutně se snižuje i její výroba; proto, pokračují-li takové neproduktivní výdaje lidu a vlády a zmenšují-li se neustále roční reprodukce, budou zdroje lidu a státu s rostoucí rychlostí dále klesat a výsledkem bude bída a rozvrat."

"Úkolem vládní politiky by mělo být, aby snahy obyvatelstva v tomto směru podporovala a aby nikdy nezaváděla takové daně, které neodvratně dopadnou na kapitál; neboť jestliže to činí, zasahuje fond určený k vydržování práce, a tím zmenšuje budoucí výrobu země."

(David Ricardo, Zásady politické ekonomie a zdanění, kap. "O daních")

Závěr

Ricardovo dílo je vrcholem a nejcennějším teoretickým přínosem anglické klasické ekonomie k vývoji vědeckého ekonomického myšlení.

I po své smrti byl bráněn skupinou ekonomů proti kritikům. Jeho autorita v Anglii však byla uchována hlavně díky Johnu Stuartu Millovi, který se pokládal za Ricardova pokračovatele. Ve skutečnosti však byl jediným opravdovým pokračovatelem Ricarda Karl Marx, který uchoval pracovní teorii hodnoty.

Použitá literatura a internetové zdroje

HOLMAN, R. (1999) Dějiny ekonomického myšlení Praha: C. H. Beck, 1999

PRESSMAN, S. (2005) Encyklopedie nejvýznamnějších ekonomů, Barrister & Principal, 2005

RICARDO, D. (1956) Zásady politické ekonomie a zdanění Praha: Státní nakladatelství politické literatury 1956

Euroekonom.cz – Ekonomický portal [online] Praha: Euroekonom.cz.

[cit. 2008-05-02] URL: <http://www.euroekonom.cz/osobnosti-clanky.php?type=jz-ricardo>

Wikipedia, The Free Encyclopedia [online]. Posl. úpravy 2.5.2008 [cit. 2008-05-02] http://cs.wikipedia.org/wiki/David_Ricardo

[cit. 2008-05-02] <http://dumfinanci.cz/osobnosti/ze-zahranici/david-ricardo-18-04-1772-11-09-1823>

Ekonomický nepravdělník II. [online]

[cit. 2008-05-02] <http://sumavak.bloguje.cz/http/zpravy.idnes.cz/376404-ekonomicky-nepravidelnik-ii-.php?PHPSESSID=8dced8b3fde066b7bc0543e1a31086a6>

[cit. 2008-05-02] <http://old.mendelu.cz/~econom/pdf/makro1/klas-ekon.pdf>

10. června 2008

Ludmila Drozdová

3. ročník, K05380